

X 186 3 120

II h
173

FRIDERICI HOFFMANNI, D.
MEDICI ET PROFESSORIS ELECTORALIS
IN ACADEMIA FRIDERICIANA
h. t. DECANI,

PROPEMPTICON INAUGURALE
DE

PANE GROSSIORI
WESTPHALORUM,

Vulgò

Bonpournicel.

1599

F. F!

Nimantium corpora, jugi motu calidi & fluidi interni varie exagitata partes aliquas sui continuo amittere & hinc congrua quadam reparatione egere, res est certissima. Illud ipsum jam commodè perficitur alimentis quæ in humorum absumptorum substantiam facescere atque converti, & corpus nostrum tam alere quam augere debent. Ex horum genere primas obtinet panis, Isidoro à *αυ* dictus, quod omne quasi alimentum absolvat. Basis quasi ciborum hic est, & alimentum universale, naturæ admodum consentaneum, ventriculo acceptum citra ullum fastidium, omnibus ferme gentibus ac priscis familiare, totque seculorum ac nationum longo usu comprobatum, hinc alimentorum facile Princeps. Et enim frumentum omne & ex eo confectus panis elementa complectitur valde affinia succis nostris vitalibus, negata ceteris rebus alibilibus. Constat nimirum, fluida nostræ machinæ ex diversissimis ratione figuræ, molis, corpusculis esse composita, variaque elementa ibi contineri chymico igne eruenda, nimirum, sulphur oleum & sal volatile, mucilaginem, terram, aquam & quæ sunt generis alia. Similia quoque reconduntur in

pa-

pane: nam destillatus fundit spiritum acidulum, oleosum, qui præter alia & coralliorum substantiam prompte solvit & rubineam tincturam digestionem prævia constituit, medicamentum non contemnendæ virtutis; Deinde magnam olei inflammabilis largitur copiam, nec non terram fixam nigram à destillatione restilem præbet; mucilaginosam ejus & lenta substantia ad ipsum sensum patet. Spirituosas subtiles particulas ipsi & vim confortantem inesse præter testimonium S. S. & odor panis refocillatorius item aqua ex pane præcipue grossiori parata, virtutis analepticæ à Medicis mirum laudatæ, nec non quotidianus ejus usus vires firmans suppeditans comprobatur. Præterea ventriculus hoc alimentum genere apprimè gaudet propter acidum subtile & blandum, quo gastrici menstrui vis & activitas dissolvens egregie adjuvatur & exaltatur. Plura in hanc rem de panis natura, viribus, variisque generibus veteribus jam cognitis commentari possemus, si instituti nostri permitteret ratio: Possunt autem evolvi *Hippocr. Libr. 2. de vict. rat. sect. 4. pag. 22. 23.* It. *Athenæus Libr. 3. cap. 17. & 18.* *Pollux Lib. 7. cap. 11. & Plin. Libr. 18. cap. 7.* Placet saltem in præsentiarum panem illum grossiorem quo Westphali pro victu quotidiano utuntur, à Gallo peregrinante denominatum Bonpournickel paulo penitius examinare ejusque naturam ac vires breviter strictimque evolve- re, atque usum ejus à multorum contemptu vindicare.

Priscis jam tum gentibus panis hic cognitus fuit, dictus furfuraceus, quoniam à furfuribus non repurgatus teste *Gellio Lib. 2. cap. 9.* it. impurus vid. *Hipp. l. 9. Athenæus lib. 3. p. 125.* syncommistum vocat, ex farina incerniculo non excussa subactum. It. Coliphium ἀπο τῆ κώλης

) 2

mem-

membrum & ἰσχυρὸν robur quasi robur membrorū appella-
vit vid. *Petr. Faber Agonistices Libr. III. c. III. Calio Rhodigino Lib.*
9. c. 16. dicitur cibarius & gregarij, *Terentio ater.* Hoc panis
genus magno semper in pretio habitum fuit ad alendum
& firmum ac robustum corpus reddendum: Hinc fur-
furacei panes *πυλυτροφώτεροι* h. e. multum nutrimenti
habentes, & qui ex polline seu farina purissima confe-
cti sunt *ὀλιγοτροφώτεροι* seu minus alimenti dantes dicti
sunt teste *Athenæo l. c.* Hanc ob rationem olim Athletæ,
qui robustissima membra & nimio sanguine atque adi-
pibus quasi luto involutas animas habebant, coliphium
illud duntaxat edebant in prandio; in cœna verò car-
nem suillam non elixam, sed igne paululum assatam, &
aquam calidam bibebant, ut alimentorum duritie ac
crassitie non modo uberius nutrarentur, sed etiam diu-
tius saturi permanerent vid. *Petrus Faber l. c. pag. 231. it.*
Galen. de alimentis & Arrianus Libr. 3. Verrius apud Plini-
um Author est, populum Romanum furfure tantum è
frumento, 300. annis usum fuisse. *Vid. Fulvii Ursini Ap-*
pend. pag. 316. Durus quippe & firmus hic victus mi-
nus corruptibiles generat succos, duplo plus nutrit, fa-
mi magis resistit & generat corpora firma perferendis
laboribus injuriisq; tolerandis idonea & à morbis maxi-
me qui à dissolutione massæ sanguineæ calida proveniunt
immunia; cujus asserti veritatem sufficienter corroborat
tota Westphalica gens robusta firma, gravissimisq; labo-
ribus & injuriis tolerandis apta. Notabile est, populum
illum raro infestari febribus acutis, & morbis ab humo-
rum ebullitione & sanguinis elementorumq; dissolutio-
ne quadam maligna ortis, sed magis hinc morbos frigidos
& chronicos grassari, quod utique crasso victui & duræ
diæ-

diætæ adscibendum est. Cum enim alimentorum pauciorum corruptibilium fit assumptio, tardam nec tam acrem subeunt humores fermentationem, unde & calor nimius viscosarum partium impedimentis obtunditur, nec humores texturæ firmioris tam facile divelli & destrui à fermento morbofo possunt. Præterea ingeniorum & morum constantia & solidum in rebus gerendis iudicium, quo Westphali præ aliis nationibus polent, & ob id ad Ecclesiæ & Rerumpublicarum gubernationem etiam in peregrinis locis præ indigenis adhibentur, meo iudicio partim educationi, partim victus rationi adscribendum esse existimo. Ad laborem adsveti sunt: Ut autem homines nihil agendo malè agere discunt; ita rursus honestis laboribus multæ pravæ cupiditates & vitia reprimuntur. Victus autem hic magnum contribuit symbolum. Pulchrè docet *Philosoph. Lib. 1. Pol. 3. victus alimentique diversitatem diversas ac dispares hominum vitas efficere*; nec sine ratione: perpetuum enim corporis & animi commercium ac vinculum est. Qualis constitutio ac motus spirituum sic dictorum animalium, tales quoque inclinationes cogitationes animæque actiones moresque exsurgunt, id quod firmissimis rationibus adeo est manifestum, ut frustra operam ponere vellemus, si Medicorum trivio nota hic congereamus: nec obstat hic crassum victum crassos procreare spiritus; utpote labore ac motu viscidæ particulæ factis dividuntur præparantur subtilisuntur, ut non tantum intimiori allisione ad tubulos corporis in augmentum solidi cedant, verum etiam spiritus progenerent factis firmos & sufficientes quamvis non fluxiles inconstantes: Et ut ut sanguine præditi sint frigidiori, sufficient-

ciente tamen gaudent spirituum animalium activitate. Notissimæ sunt observationes, quod quæ spiritu gaudent intestino & pariter per liquidi poros diviso, pressione rigidorum crassiorum, in medium se recipere & ad difflationem minus apta esse, ut sic in centrum coactæ & unione fortiores particulae spirituosæ magnam habeant vim & potentiam. Non tamen negandum est, victum hunc crassiorem & minus rutum esse illis personis, quæ imbecilles sunt, quiete ac otio fruuntur nec laboribus assuetæ. Hinc sapienter scribit Hippocr. de Medic. priscor. sect. 1. pag. 14. *Valentiora alimenta hoc habent, quod à natura si superentur, nutriant egregie, si non, dolores & morbos frigidos producant, & Celsus dicit pag. 106. Valentiora minus facile concoqui, sed si concocta sint plus alere. Labore, itaque & motu opus hic est.* Corpora athletica nutritionem recipiunt solidiorem quam tranquilla & otiosa, ubi suspecta magis omnis nutritio & pinguedo est. Motus enim est & sanguinis circuitus, qui intimiore attritione & vi sua elastica crassas alimenti particulas resolvit, subigit, digerit & in substantiam corporis nostri convertit: Quies autem omnem nutritionem sufflammat, obstructions morborum genitricis atque ingenium tardum ac fluxile parit.

Ex hisce jam liquido constare existimo, plurimam alibilem qualitatem in pane Westphalorum consistere, & quidem tantam, ut securius & meliori fato laboribus assueti firmissimo hoc nutriendi genere utantur, & corpora illorum ac ingenia instaurentur, quam nos delicatiori ac tenuiori victui & otio adsveti. Sique porro rem paulo accuratius ad rationis momenta exigere velimus, hic offerunt se plurima clarissime: Multum enim distat

distat natura & indoles panis grossioris furfuracei ab illo, qui ex farina purissima præparatus est. Westphalicus si destilletur, copiosissimum empyreumaticum & inflammabile præbet oleum: mediocrem quantitatem panis medius; minimam seu potius nullam panis ex tritici farina purissima factus seu simila. Imo destillati furfures copiosum semper fundunt oleum, cujus proventus mea sententia cortici externo duriori, qui ab æris calore jugiter atteritur, debetur. Notum autem jam est, quam activum principium naturæ nostræ & mixturæ sanguineæ consentaneum & humorum balsamum, ac temperiei nativæ custos sit oleum destillatum: Ipse sanguis abit in oleum, & inflammabilis est & quo magis de hoc principio participat, hoc firmiores suppeditat vires sanitatis & vitæ nostræ conservatrices. Oleum destillatum mineram ac matricem esse salis volatilis, quo mirè gaudet regnum animale, compertum est rerum chymicarum gnaris. Ex hisce jam apparere existimo, quantam prærogativam hic panis habeat præ aliis sui generis. Alimentum verè dici potest medicamentosum, quoniam præter qualitatem corpori nostro similem, habet & aliam, quâ insigniter afficit, intemperiem humidam emendat, exsiccat, à putredine defendit & spiritus recreat, quare loco medicamenti tali in casu ubi vires jacturam passæ sunt, ubi sanguinis robur deficit & dissipatio spirituum metuenda, adhiberi potest sive in jusculis, quæ cum vino, saccharo & cinnamomo parata, sunt optima confortantia vel in aqua ejus destillata, saporis suavissimi, in phthisi, hectica & virium defectu egregia. Taceo ejus usum externum in capitis dolore, & ubi dissipatione humorum stagnantium opus est eximium.

um.

um. Tandem ultimo panis hic crassior singularem fo-
vet virtutem aliis panibus non concessam, quod licet sit
crassioris texturæ alvum tamen subducat: Notata hæc
virtus jam olim fuit ab *Hippocr.* dum scribit *Libr. 2. sect. 4.*
pag. 23. Panem ex farina integra non excussa alvum subduce-
re purum verominus sed magis illam constipare. Hanc vir-
tutem maxime derivandam esse existimo ex furfuribus
rigidioris texturæ ac figuræ, quæ tenuissimas intestina-
les fibras ad motum excretorium promptiores sollici-
tare & irritare continuo possunt, *furfures enim teste Ga-*
leno virtutem habent deterforiam. Hinc in praxi obser-
vantur & talia juscula ad alvum laxam servandam esse
accommodatissima.

Quod concernit medicamenta ex pane hoc West-
phalico concinnanda, ex illis laudem eximiam meretur
ad vires restaurandas & humidum homogeneous cor-
poris refarciendum in ferfore sanguinis hectico aqua,
quæ paratur seqqv. modo. Sumatur panis contusi libra
j. Succi cancrorum fluviatilium libra dimid. aqv. roris
maj. mensur. ij. aquæ rosarum unc. iv. nucistæ unciam
dimid. croci. drach. j. Destillentur hæc invicem in Bal-
neo M. moderato calore, sic prodit aqua egregiè con-
fortans suavissimi odoris stomacho grata & ad restin-
gendum æstum hecticum eximia, si quotidie ad men-
suram dimidiam fumatur vel sola vel cum pulvere cor-
nu cervi philosophicè præparato. Porrò si spirituosam
stomachalem expetis, destillandus panis hic est cum vi-
no Rhenano adjecta nucista & cinnam: Sufficiente
quantitate fit exinde aqv. stomachum corroborans in
nimia ejus laxitate, vomitu, appetitu dejecto summè
proficua. Præterea spirit. panis ex pane sicco in retor-
ta

ta destillatus, & probè ab oleo suo foetido rectificatus & purgatus medicamentum sudoriferum est naturæ non adversum, quod tenuitatem sanguini conciliat hinc ad scorbutum & sanguinis impuritatem tollendam summè proficuum. Si radiis solis per aliquod tempus exponitur tincturam induit rubineam. Fulus hujus spiritus laudes recenset *Job. Takius in Chrysoconia animali pag. 76.*

Nunc ad ea convertamur, quorum gratia hæc præmisimus, nimirum

VIR CLARISSIMUS

STEPHANUS HUSZTI,

MEDIC. CANDIDATUS DIGNISSIMUS,

Ob ingenuas suas virtutes & eruditionem ac peritiam in arte medica non vulgarem hic commendandi ansam præbet. Natus est Hungariæ in Comitatu Maramaros Anno M. DC. LXXI. Patre omni pietate & virtute conspicuo Domino STEPHANO K. SZABO, Matre vero Dom. CATHARINA WAS, piarum exemplare sceminarum, à quibus non tantum sanctioris vitæ & morum præceptis imbutus, sed ingenuè educatus fuit. Jactis pietatis & primæ Latinitatis in trivio fundamentis missus est, A. M. DC. LXXXII. in illustrem Scholam Debreczinam, Professoribus tunc temporis ibidem celeberr. D. MARTINO SZILAGYI & D. PAULO LYSNYAI, nunc beato, quorum sub ductu humaniorum studiorum ac literarum notitiam hausit egregiam. Exactis ibi IV. annis, migravit in Claudio-polim Transylvaniam, ibique celeberrimum Reformatorum Collegium frequentavit. Erant tunc temporis

) (

ibi

ibi Viri eruditionis cultissimæ D. STEPHANUS
PATAKI, qui nunc in cœlis & D. SAMUEL sz. NE-
METI, quorum sub auspiciis fidelissimaque manu du-
ctione maximo literarum amore incensus partim pu-
blicis, partim privatis lectionibus & studiis Philosophiam,
Theologiam diligentius audivit & exercuit per quatuor
itidem annos. Solidiori sic doctrina instructus suafu
ac consilio tam Charissimorum Parentum quam Am-
plissimorum Virorum, quibus salus ac felicitas Patriæ suæ
semper curæ cordique est, transmigravit in Germaniam,
& primum Inclytam Francofurtensium Academiam
Anno 1691. salutavit, ubi Medicinæ & Physices studium
ad quod proclivis semper ingenio erat, omni studio ag-
gressus est, & ducem quo regeretur nactus est Excel-
lentissimum D. BERNHARDUM ALBINUM,
Medicum & Professore consummatissimum, Fauto-
rem nostrum ex paucis æstumatissimum, sub quo Phy-
sicam solidiorem experimentalem, veram almæ Medi-
cinæ matrem ac fontem edoctus est. Eodem quoque
tempore Experientissimum Virum D. NICOLAUM
NOEL, Medicam Physiologiam & praxin privatis-
sime tractantem audivit. Anno 1692. profectus est in Aca-
demiâ Franekeranam, ubi Celeberrimi Medici & Pro-
fessoris LATANE Colleg. Medic. in Waldschmidii In-
stitutiones frequentavit, nec non ipsum privatim & pu-
blice tam brutorum quam hominis cadaver secantem
vidit egregio suo cum fructu. Anno 1693. Lugdunum
Batavorum omniselegantioris Literaturæ & scientiæ se-
dem & arcem se contulit, ibique undiquaque Celeberrim-
os Medicinæ Antistites D. CAROLUM DRELIN-
CURTIUM, Physiologiam publice docentem & D.
PAU-

PAULUM HERMANNUM, Botanicorum Prin-
cipem, nunc beatum, rerum naturalium ac plantarum
naturas & vires evolventem, nec non Clarissimum D.
JACOBUM LE MORT, chymicis laboribus vacan-
tem summa cum diligentia audivit. In Physicis sub Præ-
sidio subtilissimi Philosophi D. BURCHERI DE VOL-
DER, quatuor habuit Disputationes. Eodem Anno An-
gliam transvectus est, & Londini Societatis Regiæ labo-
ratorium chymicum sub Præfectura D. STAPHORST,
Chymici famigeratissimi visitavit. Oxoniæ Solennitati-
bus Academicis ejusdemque Jubileis interfuit & in Dispu-
tationibus publicè opposuit. Inde reversus eodem Anno
Lipsiam petiit, ubi Præceptorem nactus est Virum Am-
plissimum & Practicum Experientissimum D. AN-
DREAM PETERMANNUM, Professore fide-
lissimum, cujus informationem in Chirurgicis, Anato-
micis, Chymicis, Practicis magno extollit encomio, sub
cujus etiam Præsidio publicè de SUBJECTO CORPO-
RIS HUMANI Disputationem doctè defendit. Privata-
tim dexterrima manu ductione usus quoque est Celeber-
rimi Professoris & Medici Professoris & Medici Excellen-
tissimi D. A. Q. RIVINI, Fautoris & Amici nostri hono-
ratisimi, in Collegiis, Anatomico, Botanico & in Mate-
riam medicam. Solerti quoque mente Clariss. D. ORT-
LOBIUM, demonstrationem cadaveris humani docto
discursu adornantem audivit. Tandem ad nos mense A-
prili ejusdem anni se transtulit, ubi tempus suum indefes-
so labore ac studio transegit, tum Collegiis meis tem Phy-
sico mechanico curioso, quam Chymico experimentali
sedulus interfuit. Collegium Practicum, in quo præter
doctrinam de causis & signis morborum, succinctam
meden-

Q. 114 1713

medendi methodum cum cautelis practicis tradidi, frequentavit quoque insigni amore ac studio. Disputationem Physices experimentalis axiomaticæ novæ primam de **CORPORUM PRINCIPIIS ET AFFECTIBUS** optimè defendit. Instructus sic locupleti solidæ doctrinæ ac peritiæ in re media thesauro petiit modestè ab ordine nostro, ut insignia, honores, privilegiaque quibus egregia professionis nostræ ingenia exornari solent, ipsi conferantur: ad examina itaque admissus pulchrè stetit & ad interrogata ordine & solidè respondit, ut unanimi consensu ad honores illos capeffendos dignus judicatus fuerit. Nihil jam reliquum est quam ut in luce oculisque totius Academiae se sistat & virium suarum documentum publicè prodat, quod proxima die 23. hujus mensis fiet, dum me Præside **DISPUTATIONEM INAUGURALEM, DE PRUDENTI MEDICAMENTORUM APPLICATIONE IN TEMPORE,** ventilabit. Ad quem actum Magnificum Universitatis **RECTOREM,** Illustrissimos Comites & Barones, Amplissimum Magistratum Academicum & Civilem, Generosos & Nobilissimos Cives nostros, omnesque qui studiis nostris favent, eo quo convenit cultu, reverentiâ invito, rogo atque exoro.

P P. Halæ Magdeb. d. 22. August.

Anno M. DC. XCV.

Witt

humoru
 converti
 bent. Ex
 wāv dict
 quasi cil
 ræ admo
 tra ullun
 familiare
 compro
 enim fru
 menta c
 bus, neg
 fluida no
 molis, c
 ibi conti
 oleum &
 quæ sunt

corpora,
 uidi interni va
 liquas sui con
 nc congrua
 egere, res est
 um jam com
 nentis quæ in
 cescere atque
 m augere de
 nis, Isidoro à
 bsolvat. Basis
 versale, natu
 acceptum ci
 bus ac priscis
 m longo usu
 Princeps. Et
 tus panis ele
 nostris vitali
 stat nimirum,
 tione figuræ,
 que elementa
 rum, sulphur
 am, aquam &
 conduntur in
 pa-

